

HELLENIC Link, Inc.
ΕΛΛΗΝΙΚΟΣ ΣΥΝΔΕΣΜΟΣ

Member Update- Bulletin
Ενημέρωση Μελών, Φίλων, και Συνεργατών του Συνδέσμου

Editorial Committee: Dimitri Dandolos, Alex Economides, Evangelia Georgoulea, Maria Eleftheria Giatrakou, Gerasimos Merianos

, Panagiotis Siskos, Stella Tsirka

Contributing Editor: Christos Evangeliou

Acting Editor: Costas Efthymiou

BULLETIN NUMBER 181 September 2020

Department of Classics

1210 Marie Mount Hall

College Park MD 20742

September 22, 2020

Dear friends of Hellenic Studies,

We are extremely grateful for your past support of our program. As you can imagine, our activities—like those of so many schools and workplaces—have been disrupted by the pandemic, and we moved our classes online after spring break. We also had to postpone our **Modern Greek Studies conference on “Ancient Greece and the Shaping of Modern Greek Identity,”** originally scheduled for May 2nd. This fall we have again begun teaching online, and we have **rescheduled the conference as a virtual event to take place on the afternoon of Saturday, October 24.** We very much hope you can join us then! I’m attaching a flyer and we will send the Zoom invitation in October.

We have some excellent news to share about the minor in Greek Language and Culture. This May and August, a total of four students graduated with the minor! For this fall, sixteen students are registered for Beginning Modern Greek, so there is a new cohort ready and eager to master the Modern Greek language, thanks to the outreach and reputation of my wonderful colleague, Dr. Polyvia Parara. Dr. Parara's research and outstanding teaching promote Modern Greek Studies and Hellenism not only at the University of Maryland but in the U.S. at large.

More than ever in this unprecedented pandemic, when university budgets are so uncertain, we depend on your support to keep our program strong. We hope you will consider making a gift, either by check (made out to the University of Maryland College Park Foundation, with a notation that it is intended for the Modern Greek Studies program, and mailed to the Office of Gift Acceptance, 4603 Calvert Road, College Park MD 20740-3421), or online at this URL:

<https://giving.umd.edu/giving/fund.php?name=modern-greek-studies-program-fund>

Your generosity is deeply appreciated. You are helping to keep our program strong and to extend the legacy of Greek language and culture to future generations.

We hope to see you on October 24!

ΕΥΧΑΡΙΣΤΟΥΜΕ ΠΟΛΥ!
Lillian

Lillian Doherty

Professor and Chair

Ldoherty@umd.edu

The UMD Department of Classics/ Modern Greek Program

presents the 4th UMD Modern Greek Studies Conference on

Ancient Greece and the Shaping of Modern Greek Identity

on Saturday October 24th 2020

1-4pm

PLEASE SAVE THE DATE !

**A detailed program will be mailed to you in mid October with the
ZOOM invitation link.**

UMD faculty and students of the Modern Greek Studies program will present papers discussing the impact of Ancient Greece in the shaping of Modern Greek Identity from the War of Independence to the present.

For info please feel free to contact

Μια εκδήλωση που δεν πρέπει να χάσουμε!

Εις το μέσον της συνεχιζόμενης φοβερής πανδημίας, ήλθε η ανωτέρω πρόσκληση προς τον Σύνδεσμό μας από το Πανεπιστήμιο του Maryland να αναπτερώσει την ελπίδα μας για το μέλλον της πανεπιστημιακής δραστηριότητας στον τομέα της πολιτισμικής ακτινοβολίας και προσφοράς στην έξω από το πανεπιστήμιο κοινότητα. Όπως όλοι γνωρίζουν καλά πλέον, οι επιπτώσεις της πανδημίας σε κάθε έκφανση της ζωής και κοινωνικότητας είναι βαρύτερες σε παγκόσμια έκταση, ιδιαίτερα στον χώρο της παιδείας όπου ο τρόπος διδασκαλίας και εκπαίδευσης αλλοιώθηκε ριζικά και πρωτόγνωρα.

Όπως εξηγεί στο γράμμα της η Καθηγήτρια του Πανεπιστημίου Lillian Doherty, όχι μόνον η διδακτική λειτουργικότητα αλλά και κάθε άλλη εκδήλωση στον τόπο του πανεπιστημίου εμποδίζεται από τον κίνδυνο διασποράς του ιού. Το καλό νέο είναι ότι η τεχνολογία της πληροφορικής έδωσε την δυνατότητα να παρακαμφθεί το εμπόδιο και να καταστήσει δυνατή και την διδασκαλία και άλλες ακαδημαϊκές εκδηλώσεις

Η πρόσκληση των μελών και συνεργατών του Ελληνικού Συνδέσμου αφορά συνέδριο Νεοελληνικών Σπουδών για την «**Αρχαία Ελλάδα και την Διαμόρφωση της σύγχρονης Ελληνικής ταυτότητας**». Είναι αξιοσημείωτο ότι στην παρουσίαση του θέματος θα συμμετάσχουν και σπουδαστές του προγράμματος Νεοελληνικών Σπουδών.

Γίνεται εύκολα αντιληπτό ότι με την εκδήλωση αυτή ο Ελληνισμός προβάλλεται και ανυψώνεται στην Αμερική. Σε πρακτικό επίπεδο, η εκδήλωση εδράζεται και στοχεύει ένα πολύ ευρύ κοινωνικό πλαίσιο σε βαθμό, που θεωρούμε αδύνατο για μία πολυδάπανη εμπορικής φύσης ενέργεια να επιτύχει με ανάλογο αποτέλεσμα. Είναι προφανής η ανάγκη να μεγιστοποιήσουμε την επιτυχία της εκδήλωσης με τη συμμετοχή και την στήριξή μας. Στην επίκληση της καθηγήτριας Lillian Doherty για οικονομική συνεισφορά πρέπει να ανταποκριθούμε με κατανόηση δίκαια. Ας σκεφθούμε ότι πολλοί από μας από ενδιαφέρον και εκτίμηση εις το θέμα του συνεδρίου θα πηγαίναμε υπό ομαλές συνθήκες στο College Park MD με το αυτοκίνητό μας. Τώρα, χάρη στην τεχνολογία απαλασσόμαστε από την προσπάθεια και το έξοδο. Άραγε, είμαστε έτοιμοι να προσφέρουμε τουλάχιστον το αντίτιμο της βενζίνης που δεν πληρώνουμε για την ενίσχυση του Προγράμματος Νεοελληνικών Σπουδών του Πανεπιστημίου; Ας σκεφθούμε ακόμη, ότι ο Ελληνισμός, ο καθένας μας δηλαδή, περιμένει το Πρόγραμμα αυτό να είναι σε θέση να συνεχίσει στο μέλλον την πολιτισμική μας στήριξη και προβολή. Περιμένοντας, λοιπόν, την ειδοποίηση για την συμμετοχή μας στο συνέδριο του Οκτωβρίου, ας πράξουμε με γενναιοδωρία ό,τι η συνείδηση της ταυτότητάς μας επιβάλλει!

Χρήσιμη πληροφόρηση στην αρχή μιας προβληματικής σχολικής χρονιάς

Ένας άλλος τομέας της παιδείας που δοκιμάζεται σκληρά από την πανδημία είναι ο της πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης. Τα σχετικά προβλήματα, πολλά και δυσεπίλυτα, έχουν φέρει σε μεγάλη αμηχανία και ανησυχία κάθε Αμερικανική οικογένεια με παιδιά στα αντίστοιχα σχολεία.

Μέσα στο στενόχωρο κλίμα που έχει δημιουργηθεί, η κατάσταση προβληματίζει και τις Ελληνοαμερικανικές οικογένειες για το πως τα παιδιά τους θα μάθουν την Ελληνική γλώσσα και θα μορφωθούν σύμφωνα και με την Ελληνική παράδοση. Οι λύσεις δεν είναι εύκολες. Ευτυχώς, σε κάποιο βαθμό, το πρόβλημα αντιμετωπίζεται από αφιερωμένους Έλληνες εκπαιδευτικούς με την βοήθεια της τεχνολογίας πληροφορικής.

Στο παρόν τεύχος του Bulletin, ευχαρίστως παρουσιάζομε την βοήθεια που μπορεί να δώσει ένα πρόγραμμα που εξηγούν οι ίδιοι οι εκπαιδευτικοί. Ελπίζομε ότι θα βοηθήσει πράγματι στις επικρατούσες επείγουσες και πιεστικές συνθήκες.

The Editor

GREEK SCHOOL ONLINE REGISTRATION OPEN NOW// Greek Library Online PLUS
Yahoo/HL BULLETIN 181

Vasiliki Tsigas-Fotinis <drvedu3@gmail.com>

Tue, Sep 22 at 7:45 PM

Dear Hellenic Educators and friends,

Sharing some wonderful creativity with all of you hoping that you too share with others in the community.

1. The creators of The Greek Village Summer Camp have created an Online Greek School for all who have difficulty assessing or going to local schools, and those who would supplement students learning with a great interactive program!

2. Website ebooksforlittlegreeks.com to provide a platform for Greeks and their children living away from Greece and Cyprus to read books, hear songs and podcasts in Greek online. *Please submit your books to collection too!*

3. More great links ...

Educationally yours,

Vasiliki Tsigas-Fotinis, Ph.D.

*May your **learning** never end and your **love for others** weave
community!*

----- Forwarded message -----

Friends & Families of our Greek Village & Greek School Online:

After many requests, and in an effort to support Greek communities across the United States that want to embrace Greek language and heritage, we have created [**GREEK SCHOOL ONLINE!**](#)

Spread the news and share with families and friends!

Space is **limited** so [**REGISTER NOW HERE!**](#)

----- Original message -----

Date: 9/21/20 6:28 AM (GMT-05:00)

3. Sharing excellent resources and ideas for Religious and Greek Education. It's like a mini Professional Development page.

<https://orthodoxpebbles.com/special-themes/online-religious-education-resources/>

Also I recommend subscribing to **Eikona** to learn our liturgical hymns be put in everyone's weekly lessons. https://www.youtube.com/channel/UCIG18ZF4XW0euBR_a0davuQ

Crimes not to forget

In September, every year Hellenes everywhere painfully reminisce the catastrophic events that marked the genocide and violent expulsion by Turkey of the Asia Minor Greeks, in the early 20th Century.

Paying tribute to the innocent victims is particularly imperative at this time

When Greece's eastern neighbor has resumed an aggressive and expansive Behavior against the Greek nation and the sovereign rights of the Greek state.

For this reason and purpose, we present with due humility a telling document sent to us by the AsiaAsia Minor and Pontos Hellenic Research Center, which is to be lauded for its great ethnic research and enlightening services to the world and to our community.

ΠΑΤΡΙΔΕΣ ΠΟΥ ΔΕΝ ΛΗΣΜΟΝΟΥΝΤΑΙ ΜΕ ΤΗΝ ΕΛΠΙΔΑ ΤΗΣ ΕΠΙΣΤΡΟΦΗΣ

In September every year, Hellenes everywhere reminisce the catastrophic events that marked the genocide and violent expulsion of the Asia Minor Greeks by Turkey, in the early 20TH century.

Paying tribute to the myriads of perished innocent victims and to the over one million destitute refugees who sought shelter in Greece, in the USA and elsewhere, is most proper and at this time imperative, when Greece's eastern neighbor has resumed their aggressive and expansive behavior against the Greek Nation and the sovereign rights of the Greek state.

Greece in 1923, after continual 10-year wars, was not in a position to readily integrate in its populace the ill-fated refugee brothers from Asia Minor. The latter in settling in the mother country faced grim hardships for years to come. But, they

together with the native residents struggled with the difficulties decisively until gradually brought the country to the point of self-respect, free from external borrowing, a really independent and prosperous European country. This remarkable accomplishment became, surprisingly, abundantly clear to the world in 1940-41. Then, when the forces of the Axis attacked, the unified Greek people stood up as one man with clenched fists to fight bravely and effectively to turn the course of the big war towards victory of the allies, a fact equally acknowledged by the leadership of both victors and vanquished.

Today, it is important to focus on the continuing contributions of the citizens of Asia Minor origin, generally obvious and recognized, while painfully remember what they have gone through, fervently maintaining the love for their lost homeland but also and the hope of nostos and the return to it, some day

The above experiences(βιώματα) of our compatriots of Asia Minor descent brings to us eloquently our co-worker Dr. Maria Eleftheria Giatrakou in her article that follows. The Editor

Δρ. Φιλ. Πανεπιστημίου Αθηνών

Μαρτύριο είναι η μνήμη αλλά και χάρισμα. Ο άνθρωπος αξιώθηκε να γνωρίσει την ηθική χαρά και την ηθική οδύνη, επειδή δεν λησμονεί.¹ Αντίθετα, η λήθη λειτουργεί διαβρωτικά στη στρατηγική της ιστορίας.² Η μνήμη των γεγονότων της ιστορίας μας, είναι το ισχυρότερο αμυντήριό μας. Αυτό μας κράτησε στους αιώνες με την πληθυντική, τη διαχρονική ψυχή του, το «εμείς» του Μακρυγιάννη.

Εδώ και είκοσι πέντε αιώνες, ο Αισχύλος θέλησε να του γράψουν στον τάφο του επιτύμβιο, όχι πώς στάθηκε ο δημιουργός της «Ορέστειας» αλλά πώς πολέμησε στο Μαραθώνα.

Στις δραματικές, λοιπόν, στιγμές του αιώνα μας, που ο κόσμος φτωχαίνει, και πληθαίνει η παγκόσμια απόγνωση,³ αξίζει όλοι να συνειδητοποιήσουμε ότι ένα μόνο μένει σταθερό. Η Ελλάδα

¹ Ι. Παπανούτσος, «Πρακτική Φιλοσοφία», σ. 282.

² Τάσος Λιγνάδης, Καταρρέω, Αθήνα 1989, σ. 192.

³ Νικολάου Π. Βασιλειάδη, Για την Ελευθερία, Αθήνα 1982.

με την αθάνατη παρακαταθήκη της Ορθοδοξίας. Η Ελλάδα πλατιά όσο ο κόσμος και βαθιά, όσο ο βαθύς πόντος.⁴

Την ώρα τούτη, ο λεπτοδείκτης της Ιστορίας μας σηματοδοτεί το θέμα της κοιτίδας του δυτικοευρωπαϊκού πολιτισμού, της Μικράς Ασίας μας, για την οποία όπως προσφυώς γράφτηκε, «η λαξευμένη στο βράχο Παναγιά είχε στα μάτια της ψηφιδωτό τον καημό της Ρωμιοσύνης».⁵

Η μετανάστευση καθαρά Ελληνικών φυλών στη Μικρασία άρχισε λίγο πριν από το 2000 π.Χ. Αιολείς, Ίωνες και Δωριείς εποίκησαν τα παράλια της απ' το βορρά ως το νότο. Ευδοκίμησαν. Απόκτησαν πλούτο και δύναμη. Έχτισαν δεκάδες πόλεις που αναδείχθηκαν σε κέντρα πνευματικής ακτινοβολίας⁶, ονομαστές ανάμεσά τους: Η Φώκαια, η Σμύρνη, η Έφεσος, οι Κλαζομενές, η Πριήνη, η Μίλητος, η Αλικαρνασσός. Ερυθραί, Κνίδος, Χαλκηδών. Και στις ακτές του Ευξείνου Πόντου, η Ηράκλεια, η Σινώπη, η Αμισός, η Κατόπρος, η Κερασούς, η Τραπεζούς και άλλες.⁷

Για πρώτη φορά την ιστορία της ανθρωπότητας εδώ στα παράλια της Μικρασίας, το ανθρώπινο πνεύμα αγωνίζεται για την αλήθεια. Προσπαθεί να εξηγήσει τα φυσικά φαινόμενα. Να δώσει απάντηση στα μεγάλα ερωτήματα του ανθρώπου. Εδώ, θεμελιώνεται η Επιστήμη και η Φιλοσοφία. Κι η τέχνη αγγίζει τις κορυφές της τελειότητας. Στην Ιωνία βρίσκονται οι ρίζες του κλασικού ελληνικού πολιτισμού, που μεταλαμπαδεύτηκε στη Δύση.⁸

Και σήμερα, οι σκεπτόμενοι άνθρωποι όλου του κόσμου σκύβουν με θαυμασμό και δέος στο έργο των τιτάνων του πνεύματος, όπως ήταν ο Θαλής ο Μιλήσιος, ο Βίας ο Πριηνεύς, ο Ξενοφάνης, ο Ηράκλειτος, ο Αναξαγόρας, ο Αναξιμένης, ο Εκαταίος και πολλοί άλλοι.

Αργότερα, με τον Μέγα Αλέξανδρο και τους διαδόχους του δημιουργούνται νέα κέντρα ελληνικού πολιτισμού. Αντιόχεια, Πέργαμος, Δορύλαιον, Θυάτειρα, Φιλαδέλφεια, Σάρδεις. Και στη διάρκεια της ρωμαιοκρατίας και κατόπιν του Βυζαντίου, αναδεικνύονται άλλα κέντρα πολιτισμού που συμβάλλουν στη διάδοση των πολιτιστικών αξιών προς τους ασιατικούς λαούς. Αφροδισιάς, Νικομήδεια, Νίκαια, Προύσα, Τεμενόθουραι, Αμόριον, Νίγη, Καισάρεια.⁹

⁴ ο.π.

⁵ Βλ. το χρονικό της εκστρατείας, Μικρασία 1919 – 1922. Έκθεση φωτογραφίας από το Αρχείο της ΕΡΤ στο Πνευματικό Μουσείο του Δήμου Αθηναίων, Αθήνα 1992, σ. 61.

⁶ Βλ. σχετικά, Ο Ξεριζωμός, έκδοση Ινστιτούτου Ιστορικών Μελετών, Αθήνα 1985, σ. 8.

⁷ ο.π.

⁸ ο.π.

⁹ ο.π.

Δυτική και Κεντρική Μικρασία είχαν σχεδόν ομοιογενή ελληνικό πληθυσμό που δέχεται από τους πρώτους το χριστιανικό μήνυμα και αναδεικνύει μάρτυρες της πίστης και υπερασπιστές της, στοχαστές που θα συστηματοποιούσαν τη Χριστιανική φιλοσοφία.

Η Μικρασία ήταν η μεγάλη πηγή, απ' όπου η Βυζαντινή Αυτοκρατορία αντλούσε τα στρατιωτικά, διοικητικά, εκκλησιαστικά στελέχη της.¹⁰

Η Ιωνική γη, ανεπανάληπτη σε ομορφιά, κίνησε στη ροή του χρόνου τη γραφίδα, το χρωστήρα, τη σμίλη, για να την απεικονίσουν. Σήμερα, θ' αφήσουμε τη φαντασία μας να ταξιδέψει σ' αλλοτινούς καιρούς, τότε που ανθούσε η ανεπανάληπτη Ιωνική γη. Θ' αφήσουμε τη γραφίδα Μικρασιατών να μιλήσει.

Η Ιωνία, μοσχοβολούσε γιασεμί και λαχταρούσε λευτεριά. Μόνο να σεργιανάς στο «και», στα μπαλβάρια, στους βερχανέδες, «... σου μαλάκωνε η καρδιά, γέμιζε φως, πόθους, θάρρητα»!!¹¹

Κι άλλη γραφίδα: «Εκείνο το σπίτι που μοσχοβολούσε από καλωσύνη και το πρωινό λιβάνισμα, με τα σαλόνια του, και κάτω την αυλή του, πάνω με τα υπνοδωμάτια τα παιγνίδια μας, φαντάζει τώρα παλάτι σε όνειρο παραμυθιού. Και με καλεί όπως η ρίζα καλεί το ύστατο φύλλο της κορυφής...».¹²

«Το δωμάτιο των "κονισματιών", όπως το' λεγαν, δε μου φεύγει από το νου. Έμοιαζε εκκλησιά, φωτεινό, ευρύχωρο, μύριζε λιβάνι. Στον ένα τοίχο, στη γωνιά, πλάι στο παράθυρο, το μεγάλο εικονοστάσι ακουμπούσε σ' ένα τραπέζι. Πρωτοστατούσαν βέβαιοι οι άγιοι στο σπιτιού».¹³ Ο Άι-Στυλιανός, ο Άι-Γιώργης, ο Άι-Γιάννης. Στον άλλο τοίχο της γωνιάς, η μεγάλη θαυματουργή ασημένια Παναγιά και η άλλη η Γλυκοφιλούσα, όπου ήταν κρεμασμένα τα τάματα. Το καντήλι έκαιε μέρα – νύχτα. Ένα μανουάλι με τ' αγιοκέρια. Εκεί, κάθε βράδυ, τα τρία παιδιά πριν κοιμηθούμε κάναμε την προσευχή μας. Συχνά, ψάχνοντας τη μάνα την εύρισκα εκεί γονατιστή. Καθόμουνα τότε στο σκαλοπάτι αμίλητη και περίμενα. Εκείνη, βγαίνοντας με σήκωνε στα χέρια και μ' έσφιγγε στην αγκαλιά της.

Τα Χριστούγεννα, στη μέση της κάμαρας έμπαινε το μπρούτζινο μαγκάλι. Σπάνω στα αναμμένα κάρβουνα έβραζαν, τα φώτα νύχτα – μέρα, μήλα καρφωμένα με κανέλλα και γαρύφαλα. Μοσχομύριζε το σπίτι ολόκληρο. Από τα μήλα αυτά πλάθανε το λιβάνι της χρονιάς. Γιατί, η μάνα κάθε μέρα, το πρωινό και στο σούρουπο θύμιαζε τις εικόνες. Ένοιωθε την κατάνυξη μα και το

¹⁰ ο.π.

¹¹ Βλ. Διδώ Σωτηρίου, Η Σμύρνη, 1982, χ.α.σ.

¹² Βλ. Ιωάννας Τσάτσου, ο.π., χ.α. (αντί προλόγου).

¹³ Βλ. Ίδιας, ο.π., Ο αδελφός μου Γιώργος Σεφέρης, (γ' έκδοση), χ.χ.σ. 14.

χρέος της χριστιανής. Κάθε φτωχό που χτυπούσε την πόρτα μας, τον κρατούσαμε για φαγητό. Ακόμα και στην Αθήνα (εννοεί μετά τη Μικρασιατική καταστροφή), με λιγοστά τα χρήματα, η συνήθεια αυτή δε στάθηκε βολετό να κοπεί. Δεν ήταν μόνο από καλωσύνη. Ήταν ο σεβασμός για τον αναγκασμένο ...».¹⁴

Τα παραπάνω αποτελούν μία μόνο πτυχή, όμως πολύ ενδεικτική της ζωής των Ελλήνων της Μικρασίας πριν από την Καταστροφή.

Για το σύγχρονο Έλληνα, η Ανατολή έχει γίνει μία μνήμη που την αγγίζει από καιρό σε καιρό, σαν τον άνθρωπο που αγγίζει κάθε τόσο με τα δάχτυλά του μία κλεισμένη πληγή».¹⁵

Σαν να μην είχε άδικο ο ποιητής μας Γ. Σεφέρης, όταν ικέτευε.

«Κύριε, βοήθα να θυμόμαστε / πως έγινε τούτο το φονικό / την αρπαγή, το δόλο, την ιδιοτέλεια / το στέγνωμα της αγάπης / Κύριε, βοήθα να τα ξερριζώσουμε».

Κι ο ίδιος αλλού γράφει, αναλογιζόμενος το μεγαλείο του μικρασιατικού ελληνισμού στο χρόνο: «Σ' αυτά τα μέρη δεν μπορείς να μη συλλογίζεσαι ολοένα στην παλιά ρωμιοσύνη. Τέσσερις ή πέντε αρχαιολογίες στη Μικρασία: προκλασική, κλασική, ελληνιστική, βυζαντινή και η νεοελληνική. Τούτη την τελευταία την αρπάζεις στη στιγμή που βυθίζεται στο χώμα ... Ελληνική γλώσσα, εκκλησίες, σπίτια ...».

Όσο διαβάζει κανείς τις νοσταλγικές περιγραφές των ξεριζωμένων Ελλήνων της Μικρασίας, τόσο γιγαντώνεται μέσα του το πάθος κι η ελπίδα του ξαναγυρισμού. Συγκινητικές οι αναμνήσεις του γνωστού φωτογράφου Μανώλη Μεγαλοοικονόμου.¹⁶ «Θυμάμαι», γράφει, «την παλιά, την ευτυχισμένη ωραία Σμύρνη, αυτή την πατρίδα τη μοσχοβολισμένη με τα σοκάκια της, τους μαχαλάδες, τις αλάνες και τα «ντουρσέκια», τις σαράντα τέσσερις ωραίες εκκλησίες της, τα θαυμάσια ιδρύματα, όπως την «Ευσέβεια», το «Ομήρειον», την περίφημη «Ευαγγελική της Σχολή», το «Εθνικόν Παρθεναγωγείον», το Πανεπιστήμιο, τα Κοινοτικά «Σπιτάλια» - νοσοκομεία, τα καλλιμάρμαρα μέγαρα..., τους ωραίους «βερχανέδες» με τα ευρωπαϊκά καταστήματα, σαν το «Λούβρο», το «Ορόσδιμπακ», το «Ξενοπούλου» και τόσα άλλα. Πώς να ξεχάσει κανείς τα καταπράσινα προάστια της, το Βουντζά, το Μπουρνόβα, τον Κουκλουτζά, το Κορδελιό, το Καρατάσι, το Γκιος-Γεπέ, και το Κοκάρ-Γιαλί.

¹⁴ Βλ. Ιωάννας Τσάτσου, ο.π.

¹⁵ Laurence Durrel, Σμύρνη, 1982, χ.α.σ.

¹⁶ Μανώλη Μεγαλοοικονόμου, Σμύρνη, χ.α.σ., ο.π.

Σαν κύκνοι τα βαποράκια αυλάκωναν τον κόλπο της Σμύρνης και μετέφεραν τους Σμυρνιούς στα εξοχικά τους σπίτια. Αυτή η Σμύρνη ήταν μία μαγεμένη Ανατολή και ταυτόχρονα μία ωραία ευρωπαϊκή – ελληνική πόλη». ¹⁷

Ατέλειωτες αναρίθμητες οι αφηγήσεις των Μικρασιατών, που μια ζωή ζουν με τη δυνατή νοσταλγία του ξαναγυρισμού, που αναπνέουν αδιάκοπα γιασεμί από τον Τσεσμέ και βάλαμο από το Αϊβαλί.

Τούτη τη νοσταλγία έπλασε σε σίχο ο Οδυσσέας Ελύτης:

Μικρή πράσινη θάλασσα δεκατριώ χρονώ

Που θα' θελα να σε υιοθετήσω

Να σε στείλω σχολείο στην Ιωνία

Να μάθεις μανταρίνι και άψινθο (...)

Μικρή πράσινη θάλασσα δεκατριώ χρονώ

με τον άσπρο γιακά και την κορδέλλα

να μπεις απ' το παράθυρο στη Σμύρνη

Να μου αντιγράψεις τις αντιφεγγιές στην οροφή

Από τα Κυριελέησον και τα Δόξα σοι

Και με λίγο βοριά λίγο Λεβάντε

Κύμα το κύμα να γυρίσεις πίσω (...) ¹⁸

«... Όταν ο στρατός μας αποβιβαζόταν στη Σμύρνη, την νύμφη του Ερμαίου κόλπου, στις 2 Μαΐου 1919, η ψυχή των Πανελλήνων ριγούσε. Η απελευθέρωση της Ιωνίας, της αιώνιας ελληνικής κοιτίδας, ήταν ένα όνειρο, για το οποίο οι ελληνικές καρδιές χτυπούσαν δυνατά». ¹⁹

Πώς βρέθηκαν τόσες σημαίες; Για πότε ετοιμάστηκαν τόσες κονκάρδες; Πού ήτανε τόσον καιρό κρυμμένες οι κεντημένες «Ελλάδες»;

¹⁷ ο.π.

¹⁸ Οδυσσέα Ελύτη, Σμύρνη, ο.π.

¹⁹ Βλ. Νικ. Βασιλειάδη, Για την Ελευθερία, Αθήνα, 1987, σ. 182.

Και τα λουλούδια: Ανθόκηποι, πολύχρωμοι από αμέτρητα πανεράκια.

Οι μαθήτριες και όλα τα κορίτσια της Μενεμένης, με γαλανόλευκες κορδέλες, όρθιες πάνω στα τραπέζια και τις καρέκλες, κι απ' τις δυο μεριές του δρόμου, ραίνανε τους στρατιώτες. Ο ελληνικός στρατός περνάει!

Όσα με τον ουρανό ακούγονται οι ζητωκραυγές και τα χειροκροτήματα. Χείμαρρος η χαρά πλημμύριζε τη μικρή πολιτεία. Άνδρες, γυναίκες ορμούν, αγκαλιάζουν, ασπάζονται τα φανταράκια.

Γενεών προσμονή, αιώνων όνειρα, ελπίδες, λαχτάρες. Όλα έγιναν αλήθεια...».²⁰

Κι ύστερα ... Κι ύστερα. Έγινε το μεγάλο κακό. Το 1922 συντελέστηκε η τελευταία πράξη του δράματος. Η Μικρασιατική Καταστροφή. Οριακό σημείο της Καταστροφής και σύμβολο της έμεινε στην Ιστορία η Σμύρνη, η ελληνική πρώτη πολιτεία της Μ. Ασίας».²¹

Γιατί αυτή καθαγιάστηκε από τον ηρωικό και τραγικό συνεπή θάνατο του Χρυσοστόμου. Η Μικρασιατική συμφορά ήταν η μεγαλύτερη που χτύπησε τον Ελληνισμό στις χιλιετίες της ζωής του.

Ο τότε πρόξενος των Η.Π.Α. στη Σμύρνη Τζωρτζ Χάρτον, στο βιβλίο του «The Blight of Asia» («Η κατάρα της Ασίας», Νέα Υόρκη, 1928), τονίζει πως μονάχα η καταστροφή της Καρχηδόνας από τους Ρωμαίους, μπορεί να συγκριθεί με τη συμφορά της Σμύρνης.²²

Και με πύρινα γράμματα γράφτηκαν στην Ιστορία της ανθρωπότητας τούτοι εδώ οι αριθμοί 700.000 νεκροί, 1.500.500 πρόσφυγες.²³

Ο πανέξυπνος ηρωικός, αδούλωτος μαρτυρικός ελληνικός λαός της Μ. Ασίας, που ανάδειξε τον πιο ένδοξο πολιτισμό σ' εκείνη τη χώρα, έσκυψε. Αλλά, έσκυψε και γονάτισε με αξιοπρέπεια.²⁴

Μέσα σ' αυτή την αξιοπρέπεια, κρύβεται ένα άλλο μεγαλείο θαυμαστό που θυμίζει παλιές ένδοξες και τραγικές μέρες μιας άλλης ελληνικής πόλεως της Μ. Ασίας. Ο μεγάλος Ρωμαίος επικός ποιητής Βιργίλιος, λέει, πως όταν καιγόταν η Τροία, ο Αινείας ένα πράγμα είχε στο νου του. Να σώσει τους θεούς του, τα ιερά, την οικογένειά του και τις παραδόσεις του. Γι' αυτό φεύγει φορτωμένος στους στιβαρούς ώμους τον πατέρα του, που κρατεί στα χέρια του εφέτιους θεούς,

²⁰ Βλ. Ιφιγένειας Χρυσοστόμου, Σμύρνη, χ.α.α., ο.π.

²¹ Βλ. Rene Ruaux, Οι τελευταίες ημέρες της Σμύρνης, Αθήνα 1993, Μετάφραση Ντίνας Νίκου, σ.15

²² Βλ. Δημ. Φωτιάδη, Σμύρνη, ο.π., χ.α.α.

²³ ο.π.

²⁴ Βλ. Νικ. Βασιλειάδη, ο.π., σ. 190 – 191.

δίπλα ακολουθεί η σύζυγός του Κρέουσα, σφίγγοντας το χέρι του μικρού γιου του Ασκάνιου, που κρατεί το ιερό. Το μεγαλείο του Αινεία, δεν έλαμψε μονάχα την ώρα της μάχης, άστραψε κυρίως στην ύστατη προσπάθειά του να σώσει τα ιερά και τις παραδόσεις της φυλής του. Και μ' αυτά σαν πολύτιμο εφόδια να γίνει κατόπιν ο γενάρχης των Ρωμαίων ...

Ο Αινείας ξανάζησε το 1922 στην ψυχή των Ελλήνων της Μ. Ασίας. Έφευγαν οι πρόσφυγες της Μικρασίας πεινασμένοι, γυμνοί, μ' ένα μικρό μπόγο στο χέρι. Αυτό μόνο τους επέτρεπαν οι Τούρκοι να πάρουν μαζί τους. Αλλά σ' εκείνο τον μπόγο έκρυψε ο καθένας τους ό,τι πολύτιμο είχε. Μία ή δύο εικόνες αγίων, το άγιο λείψανο ενός Μάρτυρα ή τα ιερά σκεύη ενός ναού. Γι' αυτά μονάχα χτυπούσε η καρδιά τους. Σ' αυτούς δεν οφείλουμε τάχα το ιερό λείψανο του νεομάρτυρα Αγίου Ιωάννου του Ρώσου απ' το Προκόπι, τα ιερά λείψανα του Αγίου Γρηγορίου του Θεολόγου απ' την Καρβάλη, τη θαυματουργική εικόνα της Ν. Μηχανιώνας, την εικόνα της Μεγαλόχαρης του Σουμελά κ.α.;²⁵

Αλλά κι όταν ήλθαν στην Ελλάδα, δεν έμειναν με σταυρωμένα τα χέρια. Ας είχαν αφήσει εκεί βιος αμέτρητο, πρόσωπα αγαπημένα, νεκρούς άταφους, manάδες, συζύγους, παιδιά, αδέρφια.²⁶

Με βουβή αξιοπρέπεια αποδύθηκαν στον αγώνα της αναδημιουργίας. Στη ροή των ενενήντα οκτώ χρόνων που πέρασαν από τότε, η ζωή τους ξαναβρήκε το ρυθμό και την αισιοδοξία της. Έδωσαν στην Ελλάδα με το παραπάνω, όσα εκείνη έκανε γι' αυτούς, στα πρώτα χρόνια της προσφυγιάς. Όλοι οι τομείς της ζωής μας, απ' τα νεοελληνικά γράμματα ως το εμπόριο, οφείλουν πάρα πολλά στο πνεύμα, στην εργατικότητα, στη συνειδητή πίστη, στην αμετακίνητη προσήλωση στις παραδόσεις, στη δημιουργική ανησυχία των Ελλήνων της Ιωνίας, της Αιολίας, της Καππαδοκίας, του Πόντου ...».²⁷

Απ' τη γενιά εκείνη που ήταν το κατάπικρο ποτήρι της προσφυγιάς, λίγοι ζούν σήμερα²⁸. Αν τους κοιτάξεις σε ανυποψίαστο χρόνο στα μάτια, σίγουρα θα δεις στο βάθος τους βουβή μία θλίψη. Θα διακρίνεις τον πόνο του ξεριζωμού κι ας έχουν περάσει 75 ολόκληρα χρόνια από τότε.

Αν όμως επιμένεις στο κοίταγμα, τότε θα προσκρούσεις στο τείχος της αξιοπρέπειας και της περηφάνειας, που δεν επιτρέπει διείσδυση στα ενδότερα. Αυτά, ο κάθε Μικρασιάτης τα κρατάει ολότελα δικά του. Τα ζει με τον τρόπο του και τις αναμνήσεις του. Ίσως, γιατί διαισθάνεται,

²⁵ Βλ. Νικ. Βασιλειάδη, ο.π., σ. 191.

²⁶ Βλ. ίδιος, ό.π., σ. 191 – 192.

²⁷ Βλ. ίδιος, ό.π., σ. 192 – 193.

²⁸ Βλ. Περιοδικόν «Η Δράσις μας», Αύγουστος – Σεπτέμβριος 1992, τεύχος 200, σ. 156.

πως δεν μπορείς να καταλάβεις ποιος ήταν, τι είχε, τι έχασε, τα πλούτη του, τη δόξα, το όνειρο της φυλής, την πατρίδα, όχι όμως και την ελπίδα του ξαναγυρισμού.²⁹

Ευχηθείτε να χαλκευτούν η πίστη κι η ελπίδα μας κι ας γίνουν προσευχή, ώστε ν' αξιωθούμε να ταξιδέψουμε το στερνό καράβι που περιμένει ν' ανοίξει τα πανιά του και πάλι για την Ιωνική, όπως το τόνισε σε στίχους ο Γ. Αθάνας.

10. ΤΟ ΣΤΕΡΝΟ ΚΑΡΑΒΙ

“Όλα μας τὰ καράβια πίσω γυρίσανε
σπασμένα τὰ κατάρτια σκισμένα τὰ πανιά
ἦρθαν ἀπὸ τὴ Σμύρνη κι ἀπὸ τὰ Μουντανιά.

Φέραν τῶν ἐκκλησιῶν μας τὰ δισκοπότηρᾶ
παιδιά, γυναῖκες, γέροντες — Γένος Γραικῶν πολὺ
τίς ρίζες τῆς φυλῆς μας ἀπ' τὴν Ἀνατολή.

Μὰ ἓνα καράβι μαῦρο πίσω δὲ γύρισε.
ποιούς κάβους ἀρμενίζει, ποιά πέλαγα περνᾶ
καὶ πουθενά δὲ βγαίνει, δὲ φτάνει πουθενά.

Χρόνια τό καρτεροῦμε καὶ χρόνια πέρασαν
δὲν τό εἶδε μήτε ναύτης, μήτε θαλασσαετός
μήτ' ἐρημίτης φάρος, μήτ' ἄστρο τῆς νυχτός.

Τάχα νᾶχει βουλιᾶξει; Τάχα νά στοίχειωσε;
Δέν θά ξανάρθει, τάχα στήν πατρική του ἀχτή;
'Ωιμέ! Κι ἔχει φορτώσει τό πιό ἀκριβό φορτί.

“Όλα τὰ χάσαμε, ὅλα! Καὶ μόνο φόρτωσε
τό πιό στερνό καράβι τὴν ὥρα τοῦ χαμοῦ
φόρτωσε τὴν ἐλπίδα τοῦ ξαναγυρισμοῦ.

“Ἐλα χρυσό καράβι, ἔλα ξεφόρτωσε!
δός μας τό θησαυρό σου κι ἄνοιξε τὰ πανιά
ὀλόγισια γιὰ τὴ Σμύρνη καὶ γιὰ τὰ Μουντανιά!

²⁹ Βλ. Η χαρά από τη Δύση, Περιοδικόν «Η Δράσις μας», ο.π., σ. 198.

